

غیبت در عصر و ظایف منتظران

حسین الهی نژاد

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ مَا خَلَقَ الْعِبَادَةَ إِلَّا لِيَتَغَرَّبُوا فَإِذَا عَرَفُوهُ عَبَدُوهُ فَإِذَا عَتَبُوهُ اسْتَعْتَبُوا بِعِبَادَتِهِ عَنِ عِبَادَةِ مَنْ سِوَاهُ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَأْتِيَنَّ رَسُولُ اللَّهِ مِمَّا مَعْرِفَةُ اللَّهِ؟
قَالَ: مَعْرِفَةُ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ إِمَامَتُهُمُ الَّذِي يَجِبُ عَلَيْهِمْ طَاعَتُهُ!»

ای مردم! خداوند بندگان را نیافرید مگر برای اینکه او را بشناسند، زمانی که او را شناختند، او را پرستش کنند و هنگامی که او را پرستش کردند، با عبادت و پرستش او از بندگی غیر او بی‌نیاز گردند. مردی عرض کرد: ای پسر پیامبر! پدر و مادرم فدای شما باد،

۱- بحارالانوار، ج ۵، ص ۳۱۲ و کنز الفوائد، کراچی، ص ۱۵۱.

از جمله مسائلی که همواره شیعیان و پیروان اهل بیت علیهم‌السلام در دوران غیبت کبری خواهان فهم آن هستند، شناخت وظایفی است که در این دوران به عهده آنان گذاشته شده است. در این مقاله تلاش خواهیم کرد وظایف منتظران را هر چند به صورت مختصر بیان کنیم.

۱- معرفت نسبت به حضرت ولی

عصر علیهم‌السلام

از حضرت امام صادق علیه‌السلام نقل شده است که: روزی امام حسین علیه‌السلام بر اصحاب خود وارد شدند، بعد از حمد خدا و درود بر پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمودند:

معرفت خداوند چیست؟ فرمود:
شناخت اهل هر زمانی نسبت به
امامشان، امامی که طاعت او بر آنان
واجب است.»

همچنین پیامبر اکرم ﷺ فرمود:
«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مَاتَ مَسِيئَةً
الْجَاهِلِيَّةِ!»

هر کس بمیرد و امام زمانش را
نشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است.»
توجه به مضامین دعاهایی که
خواندن آنها در عصر غیبت توصیه
شده است نیز ما را به اهمیت مسأله
شناخت حضرت ولی عصر ﷺ
راهنمایی می‌کند. در یکی از دعاهای
معروف و معتبری که شیخ صدوق آن
را در کتاب کمال الدین نقل کرده است،
می‌خوانیم:

اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي نَفْسَكَ فَأَنْتَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي
نَفْسَكَ لَمْ أَعْرِفْ نَبِيَّكَ، اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي نَبِيَّكَ
فَأَنْتَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَبِيَّكَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ،
اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي حُجَّتَكَ فَأَنْتَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي
حُجَّتَكَ صَلَّيْتُ عَنْ دِينِي؟^۲

بارالها! خودت را به من بشناسان
که اگر خود را به من شناسانی
پیغمبرت را نخواهم شناخت. بارالها!

پیغمبرت را به من بشناسان که اگر
پیغمبرت را به من شناسانی حجت تو
را نخواهم شناخت. بارالها! حجت
خود را به من بشناسان که اگر حجت
خود را به من شناسانی از دینم گمراه
می‌گردم.»

۲- تمسک به ریسمان ولایت اهل

بیت ﷺ

ولایت اهل بیت ﷺ دو گونه
است: ۱. ولایت تکوینی ۲. ولایت
تشریحی.

ولایت تکوینی بدین معناست که
حضرات معصومین ﷺ به اذن و اراده
الهی، می‌توانند در مقام تکوین و
عینیات خارجی، دخل و تصرف کنند،
مانند معجزات انبیاء ﷺ و کرامات
اولیاء ﷺ، و ولایت تشریحی، به
معنای ولایت و سرپرستی جامعه و
مؤمنین است. امامان معصوم ﷺ، هر
کدام در زمان خود، ولی و سرپرست
جامعه بوده و مردم را هدایت تشریحی
می‌کنند.

۱- بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۶۸ و ج ۳۲، ص ۲۲۱
و ینابیع الموده، القندوزی، ج ۳، ص ۳۷۲.
۲- کمال الدین، ج ۲، ص ۵۱۲.

از جمله وظایف مهم منتظران در زمان غیبت، چنگ زدن به ریسمان ولایت اهل بیت علیهم السلام است. امام صادق علیه السلام فرمودند:

«طُوبَى لِمَنْ لَبِسَ بَيْتَنَا الْمَتَمَسِّكِينَ بِحَبْلِنَا فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا!»

خوشا به حال شیعیان ما! آنان که در زمان غیبت قائم ما به ریسمان [ولایت] ما تمسک می جویند.

همچنین امام سجاده علیه السلام فرمودند: «مَنْ تَبَتَّ عَلَى مَوَالِينَا «وَلَايَتِنَا» فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا أَعْطَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ مِنْ شُهَدَاءِ بَدْرٍ وَوَاحِدٍ؟»

هر کس در غیبت قائم ما بر دوستی [و عقیده به امامت ما] ثابت قدم باشد، خدای متعال اجر هزار شهید از شهدای بدر و واحد به او عطا می کند.

و نیز امام صادق علیه السلام فرمود: «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَغِيبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ؛»

زمانی بر مردم فرارسد که پیشوایشان از آنان غایب گردد.

زراره پرسید: در آن زمان مردم چه کنند؟ امام علیه السلام فرمود:

«يَتَمَسَّكُونَ بِالْأَمْرِ الَّذِي هُمْ عَلَيْهِ حَتَّى»

يَتَيَسَّرَ لَهُمْ؟»

به همان امر [ولایتی] که برآیند چنگ زنند، تا برایشان آشکار شود.

۳- انتظار فرج

یکی از وظایف مهم مردم در عصر غیبت، انتظار فرج است. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ؟»

با فضیلت ترین اعمال امت من، انتظار فرج است.

امام صادق علیه السلام فرمود: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعِبَادَةَ مِنَ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ وَأَرْضِي مَا يَكُونُ عَنْهُمْ إِذَا افْتَقَدُوا حُجَّةَ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ وَلَمْ يَظْهَرِ لَهُمْ وَلَمْ يَعْلَمُوا مَكَانَهُ وَهُمْ فِي ذَلِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ لَمْ تَبْطُلْ حُجَّةُ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ وَلَا مَسْأَلَتُهُ، فَعِنْدَهَا فَتَوَقَّعُوا الْفَرَجَ صَبَاحًا وَمَسَاءً؟»

زمانی بندگان به خدای بزرگ نزدیک ترند و خدا از ایشان راضی تر است که حجت خدای متعال از میان آنان ناپدید گردد و ظاهر نشود و آنان

۱- همان، ج ۲، باب ۳۴، ح ۵.

۲- همان، ج ۱، ص ۴۳۹.

۳- همان، ج ۲، باب ۳۳، ح ۴۴.

۴- مجمع البحرین، ص ۲۹۷.

۵- کافی، ج ۲، باب نادر فی الغیبه، ص ۱۲۷.

الْفَرَجِ بِالصَّبْرِ عِبَادَةٌ^۱» انتظار فرج با صبر، عبادت است.»

ج: امام رضا علیه السلام فرمود: «مَا أَحْسَنَ الصَّبْرَ وَانْتِظَارَ فَرَجٍ^۲؛ چه نیکوست شکیبائی و انتظار فرج.»

د: امام حسین علیه السلام فرمود: «لَهُ عَيْنَةٌ يَزِيدُ فِيهَا أَقْوَامٌ وَيَثْبُتُ فِيهَا عَلَى الدِّينِ آخَرُونَ، فَيُؤَدُّونَ وَيَقَالُ لَهُمْ: «مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» أَمَا إِنَّ الصَّابِرَ فِي عَيْنِيهِ عَلَى الْآذَى وَالتَّكْذِيبِ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ بِالسَّيْفِ تَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ^۳؛

برای او [مهدی] غیبتی است که اقوامی در آن از دین خارج شوند و گروهی بر دین ثابت قدم بمانند و آزار و اذیت می‌کشند و به آن‌ها گفته می‌شود: این وعده [ظهور] چه وقت عملی می‌شود، اگر راست می‌گویید؟ بی‌تردید صبر کننده در زمان غیبت در برابر آزار و تکذیب [مخالفان]، به منزله جهاد کننده با شمشیر در رکاب رسول

جایش را [هم] ندانند. با این همه بدانند که حجت و میثاق خدا باطل نشده است. در آن زمان، هر صبح و شام چشم انتظار فرج باشید.»

آنچه در روایات مربوط به انتظار فرج حضرت ولی عصر علیه السلام بسیار به آن پرداخته شده، مسأله صبر در این انتظار و پاداش صابران در این دوران است. در ذیل به چند نمونه از این روایات اشاره می‌شود.

الف: امام صادق علیه السلام به نقل از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «سَيَأْتِي قَوْمٌ مِّنْ بَعْدِكُمْ، الرَّجُلُ الْوَاحِدُ مِنْهُمْ لَهُ أَجْرُ خَمْسِينَ مِنْكُمْ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! نَحْنُ كُنَّا مَعَكَ بِيَدِي وَ أَحَدِي وَ حَنِينِي وَ نَزَلَ فِيْنَا الْقُرْآنُ؟ فَقَالَ: إِنَّكُمْ لَو تَحْمِلُوا لِيَا حَمَلُوا لَمْ تَصْبِرُوا صَبْرَهُمْ^۴؛ پس از شما کسانی بیایند که یک

نفر از ایشان پاداش پنجاه نفر از شما را داشته باشد. [اصحاب] گفتند: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله! ما در جنگ بدر و احد و حنین با تو بودیم و درباره ما آیه نازل شده است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: اگر آنچه [از حوادث ایام] به ایشان می‌رسد، به شما رسد، صبر آنان را ندارد.»

ب: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «انْتَظِرْ

۱- کافی، ج ۸، ص ۳۷ و مکمل المکارم، ج ۲، ص ۲۹۰.

۲- الدعوات، قطب الدین راوندی، مدرسه الامام المهدی، ص ۴۱.

۳- بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۹.

۴- کمال الدین، ج ۱، ص ۴۳۷.

خدا ﷺ است.»

۴- تهذیب نفس و اصلاح فردی

یکی از وظایف مهم منتظران دولت حق، پارسائی و آراستگی به اخلاق خوب و پسندیده است. امام صادق علیه السلام فرمود: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ، فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالتَّوَرِّعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ، وَهُوَ مُنْتَظَرٌ!»

هر کس شادمان می‌گردد از اینکه از یاران حضرت مهدی علیه السلام باشد، باید منتظر باشد و به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار نماید و او منتظر [واقعی] است.

همچنین امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَنِيَّةً فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَبْدَهُ وَ لْيَتَمَسَّكْ بِدِينِهِ!»

به یقین برای صاحب این امر غیبتی است، پس بنده خدا باید تقوای الهی پیشه کند و به دینش چنگ زند.»

۵- اصلاح اجتماعی

یکی از وظایف مهم مردم در دوران غیبت کبری، داشتن روحیه اصلاح‌گری در سطح جامعه است. هر فردی باید در برابر آحاد جامعه اسلامی احساس مسؤولیت کرده، در

راه اصلاح و ساختن افراد تلاش نماید، تا جامعه و افراد آن آماده پذیرش حکومت جهانی حضرت مهدی شوند.

اصلاح جامعه از راه امر به معروف و نهی از منکر تحقق می‌یابد و قانون امر به معروف و نهی از منکر در متن دین اسلام بسیار مورد تأکید قرار گرفته است.

امام باقر علیه السلام در بیان وظایف شیعیان در دوران غیبت فرمودند: «لِيَعْنِ قَوْلِيكُمْ ضَعْفِيكُمْ وَيُعْطِفَ عَلَيْكُمْ عَلَى فَقْرِكُمْ وَيُنْصَحَ الرَّجُلَ أَخَاهُ النَّصِيحَةَ لِنَفْسِهِ»^۱

توانمندان شما باید به ضعیفان کمک کنند و اغنیاء شما باید به فقرايتان مهربانی کنند، هر کس باید برادر [دینی] اش را نصیحت کند، نصیحتی که به نفع برادرش باشد.»

خداوند متعال می‌فرماید: «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ

۱- غیبت نعمانی، ص ۲۰۰، ح ۱۶.

۲- کافی، ج ۲، باب فی الغیبه، ص ۱۳۲.

۳- بشارة المصطفى لشیعة المرتضى، عماد الدین طبری الأملی الکنجی، چاپ نجف اشرف، ص ۱۱۳.

تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...!؛

«شما بهترین امتی بودید که به سود انسان‌ها آفریده شده‌اند؛ [چه اینکه] امر به معروف و نهی از منکر می‌کنید و...»

و امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَمِنْهَا جُجُجُ الصَّلَاحِ، فَرِبْضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَتَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَتَحُلُّ الْمَكَاسِبُ وَتُرْتَدُّ الْمَظَالِمُ وَتُعْمَرُ الْأَرْضُ وَيُنْتَصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَيُسْتَقِيمُ الْأَمْرُ»؛

بی تردید امر به معروف و نهی از منکر راه انبیاء علیهم السلام و طریقه صالحان است. [امر به معروف و نهی از منکر] وظیفه‌ای سترگ [و خطیر] است که به وسیله آن سایر واجبات انجام می‌پذیرد و راه‌ها امنیت می‌یابد و در آمدها حلال [و مشروع] می‌گردد، مظالم باز گردانده می‌شود، زمین آباد می‌شود و از دشمنان انتقام گرفته می‌شود و امور سامان می‌یابد.»

آری اگر همه مسلمانان خود را موظف به اجرای امر به معروف و نهی از منکر در جامعه اسلامی بدانند، قدم‌های اولیه برای نیل به جامعه ایده

آل و مطلوب مهدوی برداشته می‌شود.

۶- آمادگی نظامی برای ظهور امام زمان علیه السلام

به تصریح روایات، آماده کردن سلاح و کسب مهارت نظامی که مناسب با هر عصری باشد، برای شرکت در سپاه حضرت مهدی علیه السلام از وظایف منتظران است.

امام صادق علیه السلام فرمود: «لِيُعَدَّنَّ أَحَدُكُمْ لِحُرُوجِ الْقَائِمِ علیه السلام وَ لَوْ سَهْمًا، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا عَلِمَ ذَلِكَ مِنْ قَبْلِهِ رَجَوْتُ لِأَن يَنْسِي فِي عُنُقِهِ حَتَّى يَذْرِكَهُ (فَيَكُونُ مِنْ أَعْوَانِهِ وَ أَنْصَارِهِ)»؛

هر یک از شما باید برای خروج حضرت قائم علیه السلام هر چند به اندازه یک تیر، مهیا کند. هر گاه خدای تعالی چنین نیتی از او ببیند، امیدوارم عمرش را طولانی کند تا آن حضرت را درک کند (و در زمره یاران و همراهانش قرار گیرد).

۱- آل عمران/۱۱۰.

۲- الکافی، ج ۵، ص ۵۶؛ التهذیب طوسی، ج ۶، ص ۱۸۰ و تحف العقول، ص ۲۲۷.

۳- غیبت نعمانی، باب ماجاء فی ذکر الشیعه، ص ۱۷۳؛ بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۶.

مخفی نمی شود.»

دعای ندبه زمزمه‌ای است عاشقانه که در آن هر صبح جمعه با معشوق خود ارتباط برقرار می‌کنیم و به یاد او سرشک از دیدگانمان جاری می‌گردد. چه زیباست نغمه‌های عاشقان مهدی آنجا که می‌گویند: «عَزَّيْزٌ عَلَيَّ أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَلَا تُرَى وَلَا أَسْمَعُ لَكَ حَسِيسًا وَلَا تُجَوِّى؛ بسیار بر من سخت است که خلق را ببینم و تو را نبینم و از تو صدایی نشنوم.»

«هَلْ مِنْ شَعِينٍ فَأُطِيلَ مَسْعَةَ السَّعْوِيلِ وَ الْبُكَاءِ؟ هَلْ مِنْ جَزْوِعٍ فَأَسَاعِدَ جَزَعَهُ إِذَا خَلَا؟ هَلْ قَدِيتَ عَيْنِي فَمَسَاعِدْ تَهَا عَيْنِي عَلَى الْقَدِي؟ هَلْ إِلَيْكَ يَا ابْنَ أَحْمَدَ سَبِيلٌ فَتَلْقَى؟ هَلْ يَتَّصِلُ يَوْمَنَا مِنْكَ بَعْدَهُ فَنَحْظِي؟»

آیا کسی هست که مرا یاری کند تا به همراهی او ناله و گریه را طولانی کنم؟ آیا ناله‌کننده و بی‌تابی هست که من با زاری او را در هنگام تنهائیش یاری و همراهی کنم؟ آیا در چشمی خوار رفته است که چشم من [در

همچنین امام کاظم علیه السلام فرمود: «مَنْ أَرَبَطَ دَائِبَةً مُتَوَقِّعًا بِهٖ أَمْرًا وَيَغِيظُ بِهٖ عَدُوَّنَا وَهُوَ مَنَسُوبٌ إِلَيْنَا أَدْرَأَ اللَّهُ رِزْقَهُ، وَشَرَحَ صَدْرَهُ وَبَلَّغَهُ أَمَلَهُ وَكَانَ عَوْنًا عَلَيَّ حَوَائِجِهِ!»

هر کس مرکبی را به انتظار امر ما نگاه دارد و به سبب آن دشمنان ما را خشمگین سازد در حالی که خودش به ما منسوب باشد، خداوند روزیش را فراخ گرداند، به او شرح صدر عطا کند، او را به آرزویش برساند و در رسیدن به خواسته‌هایش او را یاری کند.»

۷- یاد حضرت ولی عصر علیه السلام

از جمله وظایف مهم شیعیان و علاقمندان آن حضرت، فراموش نکردن او، و همیشه به یاد و ذکر او بودن است.

امام علی علیه السلام فرمود: «مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لِهَجِّ بَيْتِكُمْ؟»

هر کس چیزی را دوست بدارد، همواره نام آن را بر زبان دارد.»

و امام کاظم علیه السلام درباره غیبت امام زمان علیه السلام فرمود: «يَغِيْبُ عَنْ أَبْصَارِ النَّاسِ شَخْصُهُ وَلَا يَغِيْبُ عَنْ قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ ذِكْرُهُ؟»

خودش از دیدگان مردم پنهان می‌شود ولی یاد او از دل‌های مؤمنان

۱- الکافی، ج ۶، ص ۵۳۵، ح ۱.

۲- غرر و درر، ج ۱، ص ۲۳۱.

۳- کمال الدین، ج ۲، ص ۲۲۱، ح ۶.

فکر و ذهنش حضور دارد و این موجب می‌شود که زندگیش رنگ و بوی معشوق بگیرد. اگر محبوب انسان موجودی متعالی و ملکوتی باشد، این الگو پذیری زمینه رشد و تعالی او را فراهم می‌سازد و اگر محبوب و معشوق او موجودی پست و فرومایه باشد، این الگو پذیری موجب سقوط و هلاکت وی خواهد شد. به خاطر اهمیت محبت به اهل بیت علیهم‌السلام خداوند در قرآن کریم، مزد رسالت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را مودت و دوستی خاندان او قرار داده است و می‌فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ»^۱؛

«بگو من از شما در برابر رسالتم مزدی طلب نمی‌کنم، به جز دوستی و مودت نسبت به اهل بیتم.»

همچنین پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود:

«لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ وَ أَهْلِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِيهِ وَ عِثْرَتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ عِثْرَتِهِ وَ ذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ»^۲؛

۱- احتجاج، ج ۲، ص ۵۹۸.

۲- یار غائب از نظر، محمد حجتی، ص ۳۵.

۳- شوری/ ۲۳.

۴- بحار الانوار، ج ۲۷، ص ۷۵؛ امالی، ص ۸۶.

ناراحتی و اشک] با او هم دردی نماید؟ ای زاده احمد! آیا راهی به سوی تو هست که به ملاقات تو منتهی گردد؟ آیا روز [جدایی] ما به فردای [وصال] می‌رسد که از آن حظ بریم؟»

امام زمان علیه‌السلام نیز از یاد شیعیان خود غافل نیست و اگر ارتباط ما با امام زمان علیه‌السلام برقرار شود و در همه امور زندگی به یاد و ذکر آن حضرت باشیم، یقیناً مورد عنایت و لطف ایشان قرار می‌گیریم، چنانکه در نامه امام زمان علیه‌السلام به شیخ مفید رحمته‌الله‌علیه به این موضوع اشاره شده است. آن حضرت می‌فرماید:

«إِنَّا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاغَاتِكُمْ وَلَا نَاسِيْنَ لِدُكْرِكُمْ»^۱؛

ما از رسیدگی به حال شما کوتاهی نمی‌کنیم و یاد شما را از خاطر نمی‌بریم.»

یارب آن مونس جان محرم اسرار کجاست و آن طیب دل بی‌طاعت بیمار کجاست یک جهانند گرفتار فراقش یارب آن رهاننده این جمع گرفتار کجاست^۲

۸- محبت به حضرت مهدی علیه‌السلام

انسان وقتی به کسی علاقه داشته باشد، یاد و خاطره محبوب همیشه در

نسبت به فرزند خردسال خود مهربان است.»

همچنین امام علی علیه السلام فرمود: «أَنَا كَتَفَرُحٍ لِفَرَحِكُمْ وَنَحْزَنٌ لِحُزْنِكُمْ»^۳

ما در شادمانی شما شاد و برای اندوه شما اندوهگین می شویم.»

امام رضا علیه السلام فرمود: «مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ شِيعَتِنَا... لَا يَفْتَمُّ إِلَّا اغْتَمَمْنَا لِعَمِّهِ، وَلَا يَفْرَحُ إِلَّا فَرَحْنَا لِفَرَحِهِ، وَلَا يَغِيبُ عَنَّا أَحَدٌ مِنْ شِيعَتِنَا أَيْنَ إِمَّا أَمَّا فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا»^۴

هیچ کس از شیعیان ما... غم دیده نمی شود مگر آن که ما نیز در غم او غمگین می شویم و شاد نمی شود مگر اینکه از شادی او شاد می شویم، و هیچ یک از شیعیان ما در مشرق و مغرب زمین از نظر ما دور نیستند.»

امام مهدی علیه السلام فرمود: «إِنَّهُ أَنْهَى إِلَيَّ إِزْتِيَابَ جَمَاعَةٍ مِنْكُمْ فِي الدِّينِ وَمَا دَخَلَهُمْ مِنَ الشُّكِّ وَالْخَيْرَةِ فِي وُلَاةِ أَمْرِهِمْ، فَعَمَّمْنَا ذَلِكَ لَكُمْ لِأَنَّا، وَسَاءَ مَا فِيكُمْ لِأَفِينَا»^۵

هیچ بنده ای ایمان [واقعی] نمی آورد مگر اینکه در نزد او من از خودش محبوب تر و اهل بیت من و خاندان من از اهل بیت و خاندان او محبوب تر باشند و ذات من از ذات خودش محبوب تر باشد.»

امام حسن عسکری علیه السلام خطاب به حضرت مهدی علیه السلام فرمودند:

«وَأَعْلَمُ أَنَّ قُلُوبَ أَهْلِ الطَّاعَةِ وَالْإِخْلَاصِ تُزَعُّ إِلَيْكَ مِثْلَ الطَّيْرِ إِلَى أَوْكَارِهَا»^۶

بدان که دل های اهل بندگی و اخلاص به سوی تو پر می کشند؛ همچنان که پرنده به سوی آشیانه اش پر می کشد.»

البته این طور نیست که محبت یک طرفه باشد، بلکه امامان معصوم علیهم السلام نیز نسبت به شیعیان واقعی ابراز علاقه و محبت کرده و می کنند، و در غم و شادی آنان شریکند.

امام رضا علیه السلام فرمود: «الْإِمَامُ الْأَمِينُ الرَّفِيقُ، وَالْأَخِ الشَّفِيقُ، وَكَالْأَمِّ الْبِئْرَةِ بِالنَّوَلِدِ الصَّغِيرِ»^۷

امام، امین و دوست است، و برادر دلسوز است، و مانند مادری است که

ح ۳۰

۱- کمال الدین، ج ۲، ص ۳۴۸، ح ۱۹.

۲- تحف العقول، ص ۳۲۴.

۳- مکیال المکارم، ج ۱، ص ۹۴.

۴- همان، ج ۱، ص ۴۵۴.

۵- بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۸.

توانمندان شما باید به
 ضعیفان کمک کنند و
 اغنیاء شما باید به
 فقرایتان مهربانی کنند، هر
 کس باید برادر دینی اش
 را نصیحت کند، نصیحتی
 که به نفع برادرش باشد.

آنگاه حالت امام را این گونه تشریح
 می‌کند: «هُوَ يَبْكِي بُكَاءَ الْوَالِدِ الْتَّكْلِي ذَاتِ
 الْكَيْدِ الْحَرَسِيِّ قَدْ نَالَ الْحُزْنَ مِنْ وَجْتِيهِ وَشَاعَ
 التَّغْيِيرُ فِي عَارِضِيهِ وَأَفْلَاءَ الدَّمُوعِ مَخَجَرِيهِ
 وَهُوَ يَقُولُ سَيِّدِي عَنِّيَّتِكَ نَفْتِ رِفَادِي وَصَيِّقَتِ
 عَلَيَّ مِهَادِي وَأَبْتَرْتَ مِنِّي رَاحَةَ قُوَادِي، سَيِّدِي
 عَنِّيَّتِكَ أَنْصَلْتَ مُصَابِي بِفَجَائِعِ الْأَبْدِ؟»

او همچون مادر فرزند از دست
 داده، می‌گریست، اندوه از گونه‌های
 مبارکش پیدا بود و رنگ چهره‌اش
 تغییر کرده بود. اشک‌های او لباسش را

از تردید گروهی از شما (شیعیان)
 در دین، و شک و سرگردانی در مسأله
 والیان امرشان آگاه شدم، پس این غم ما
 به خاطر شما است نه به خاطر خود ما،
 و برای شما متأثر شدیم نه برای
 خودمان.»

در این روایت و امثال آن‌ها
 حضرت مهدی علیه السلام نسبت به شیعیان
 ابراز محبت و علاقه نموده و اعلام
 کرده است که از گمراه شدن آن‌ها
 شدیداً ناراحت و متأثر می‌شود.

۹- اندوهگین بودن در فراق

حضرت

یکی از نشانه‌های دوستی،
 محزون بودن در فراق و دوری از
 دوست و محبوب است. بدیهی است
 که علاقمندان به امام زمان علیه السلام در دوران
 غیبت در فراق او اندوهگین هستند و
 این حزن و اندوه را به گونه‌های
 مختلفی بروز می‌دهند.

امامان معصوم نیز به خاطر غیبت
 امام زمان علیه السلام می‌گریستند. به عنوان
 نمونه، سید صیرفی می‌گوید: به
 خدمت مولایمان امام صادق علیه السلام رفتیم
 و امام را در حال گریه و ناله دیدیم. او

خیس کرده بود و در این حالت می‌گفت: مولای من! غیبت تو، خواب را از چشمانم ربوده و زمین را بر من سنگ نموده و آسایش دلم را از من گرفته است. مولای من! غیبت تو، بلا و مصیبت مرا به فاجعه‌های ابدی پیوند داده است.»

شاعر عرب حزن و اندوه قلبی خود را در غم دوری از حضرت مهدی علیه السلام چنین بیان کرده است:

قَلْبِي إِلَيْكَ مِنَ الْأَشْوَاقِ مُخْتَرِقٌ
وَدَمْعُ عَيْنِي مِنَ الْأَمَاقِ مُنْدَفِقٌ
الْشَوْقُ يُخْرِقُنِي وَالْدَمْعُ يُفْرِقُنِي
فَهَلْ رَأَيْتَ عَرَبًا وَهُوَ مُخْتَرِقٌ؟

و شاعری پارسی گوی، ابیات فوق را چنین به فارسی در آورده است:

دل ز شوق دیدنت سوزد چو عود
از فراق دیدن دیده بارد همچو رود
غرقه در سیلاب اشک و دل کباب
کس غریق شعله ورکی دیده بود

۱۰- شناخت عظمت و مقام حضرت مهدی علیه السلام و نگاه داشتن حرمت او

از جمله وظایف مهم شیعیان، شناخت جایگاه رفیع حضرت

مهدی علیه السلام و رعایت احترام آن حضرت است. امامان معصوم علیهم السلام بعد از مقام ربوبی و نبوی صلی الله علیه و آله، مقام و رتبه سوم را در عالم وجود دارند، و انسان‌های عادی با آنان مقایسه نمی‌شوند.

امام علی علیه السلام فرمود:

«لَا يُقَاسُ بِأَلِ مُحَمَّدٍ أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ
وَلَا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَزَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَدًا. هُمْ
أَسَاسُ الدِّينِ وَعِمَادُ الْيَقِينِ؟»

نباید احدی از این امت را با آل محمد علیهم السلام مقایسه نمود و نباید کسی را که نعمت آل محمد علیهم السلام همواره بر او جریان داشته، با آنان برابر دانست، آنان اساس دین و ستون یقین هستند.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در توصیف جایگاه حضرت مهدی علیه السلام در بهشت فرمود:

«الْمَهْدِيُّ طَاوُوسٌ أَهْلُ الْجَنَّةِ، عَلَيْهِ
جَلَابِيبُ النُّورِ؟»

مهدی علیه السلام طاووس اهل بهشت است که هاله‌ای از نور او را احاطه کرده است.»

۱- مکیال المکارم، ج ۲، ص ۲۵۰.

۲- نهج البلاغه فیض، خطبه دوم.

۳- منتخب الانر، ص ۱۴۷؛ ینابیع الموده، ج ۳، ص ۱۶۴ و نور الابصار، ص ۱۷۰.

و نیز فرمود:

«نَحْنُ سَبْعَةٌ مِنْ وُلْدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ سَادَةٌ
الْجَنَّةِ، أَنَا وَحَمْرُةٌ وَعَلِيٌّ وَجَعْفَرٌ وَالْحَسَنُ
وَالْحُسَيْنُ وَالْمَهْدِيُّ!»^۱

گر به خاک قدمت سجده میسر گردد
سرفرازان جهان جمله سرافکننده شوند
«هلالی»

* * *

ما هفت نفر از اولاد عبد المطلب
هستیم که سروران اهل بهشتیم: من و
حمزه و علی و جعفر و حسن و حسین
و مهدی علیه السلام.

ای که از لطف سراسر جانی
جان چه باشد؟ که تو صد چندانی
به دمی زنده کنی صد مرده
عیسی، آب حیات، جانی

امام علی علیه السلام فرمود:

«هُوَ فِي الذُّرَّةِ مِنْ قُرَيْشٍ وَالشَّرَفِ مِنْ
هَاشِمٍ وَالتَّقِيَّةِ مِنْ إِبْرَاهِيمَ»^۲

لاله زاری، چمنی، بستانی
روی در روی تو آرند همه
قبله‌ای، آینه‌ای، جانانی
آرزوی دل بسیمار منی
صحتی، عافیتی، درمانی
همه خوبان به تو آراسته‌اند

او (حضرت مهدی علیه السلام) والاترین
قریش و گرامی‌ترین بنی هاشم و تنها
بازمانده ابراهیم خلیل است.
و امام رضا علیه السلام فرمود:

کهربایی، گهری، مرجانی
«فخر الدین عراقی»
۱۱- دعا برای فرج امام زمان علیه السلام

«يَكُونُ أَعْلَمَ النَّاسِ وَأَحْكَمَ النَّاسِ
وَأَتْقَى النَّاسِ وَأَحْلَمَ النَّاسِ وَأَسْخَى النَّاسِ
وَأَعْبَدَ النَّاسِ»^۳

در روایات معصومین علیهم السلام دعا برای
فرج امام زمان علیه السلام به عنوان یکی از عوامل
نجات انسان‌ها در دوران هلاکت بخش

او (حضرت مهدی علیه السلام) داناترین
مردم، حکیم‌ترین مردم،
پرهیزگارترین مردم، بردبارترین مردم
و بخشنده‌ترین مردم و عابدترین مردم
است.

۱- غیبت شیخ طوسی، ص ۱۱۳؛ بحار الانوار،
ج ۵۱، ص ۶۵؛ منابع الموده، ج ۱، ص ۹۱.
۲- الزام الناصب، ص ۱۱.
۳- همان، ص ۹.

جای آنست که شاهان زتو شرمنده شوند
سلطنت را بگذارند و تو را بنده شوند

غیبت کبری مطرح شده است.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

«وَاللَّهِ لَيَغِيْبَنَّ غَيْبَةً لَا يَنْجُوا فِيهَا مِنْ
الْهَلَكَةِ إِلَّا مَنْ تَبَتَّهَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَى الْقَوْلِ
بِإِمَامَتِهِ وَوَقَّعَهُ فِيهَا لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ فَرَجِهِ؛^۱ به
خدا سوگند که او غیبتی [سخت] می‌کند. در
آن غیبت، از هلاکت نجات نمی‌یابد مگر
کسی که خدای عزوجل او را بر قول به
امامت آن حضرت ثابت بدارد و او را در
عصر غیبت بر دعای به تعجیل فرج او
موفق بدارد.»

از سوی دیگر امام زمان علیه السلام در
موارد زیادی شیعیان را به دعای برای
فرج خویش توصیه کرده است. به
عنوان مثال، آن حضرت در پایان توفیق
به جناب اسحاق بن یعقوب می‌فرماید:
«وَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ
فَرَجُكُمْ»^۲؛ برای تعجیل در فرج، زیاد دعا
کنید که همانا آن فرج شماست.»

درباره زمان و نحوه دعا برای فرج
امام زمان علیه السلام توصیه‌های زیادی از
سوی اولیای دین بیان شده است که در
ذیل به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

الف) در منهاج العارفین آمده
است: «مستحب است انسان پس از

نماز صبح صد مرتبه بگوید: اَللّٰهُمَّ صَلِّ
عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ.^۳»

ب) مرحوم شیخ بهائی نقل
می‌کند: «پس از نماز صبح و در حالی
که با دست راست محاسن خود را
گرفته و کف دست چپ را به سوی
آسمان می‌گیری، هفت مرتبه می‌گویی:
يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ
مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ.»^۴

ج) علامه مجلسی در کتاب
«المقباس» نقل کرده است که: «در
تعقیب نماز صبح قبل از آنکه با کسی
صحبت کند صد بار بگوید: يَا رَبِّ صَلِّ
عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَعَجِّلْ فَرَجَ آلِ مُحَمَّدٍ
وَاعْتِقْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.»^۵

د) کتاب «جمال الصالحین» از امام
صادق علیه السلام نقل کرده است که حضرت
فرمودند: «از حقوق ما بر شیعیان این
است که پس از هر نماز واجب دست
خود را به چانه گرفته و سه بار بگویند:

۱- کمال الدین، ج ۲، ص ۲۶۰.

۲- همان، ص ۳۶۱.

۳- منهاج العارفین، ص ۱۰۸.

۴- مفتاح الفلاح، ص ۲۰۶؛ مصباح المتهدج،
ص ۵۳.

۵- مکالمات المکارم، ج ۲، ص ۱۳.

را تنها از او می‌خواهد. در رابطه با موضوع امام‌زمان علیه السلام دعاها و زیارت‌های مخصوصی وارده شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

الف) دعای ندبه

مرحوم علامه مجلسی در «بحار الانوار» دعای شریف ندبه را از سید بن طاووس از بعضی از اصحاب نقل می‌کند و می‌گوید: محمد بن علی بن ابو قرّه می‌گوید: دعای ندبه از کتاب محمد بن حسین بن سفیان بزوفری برای من نقل شد، و گفته شده که آن دعا برای صاحب الزمان علیه السلام است و مستحب است در اعیاد چهارگانه (جمعه، عید فطر، قربان، غدیر) خوانده شود.^۳

ب) دعای عهد

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که چهل بامداد خدای را با دعای عهد بخواند، از یاوران قائم ما خواهد بود. و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبر بیرون می‌آورد.^۴

کسی که چهل بامداد خدای را با دعای عهد بخواند، از یاوران قائم ما خواهد بود. و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبر بیرون می‌آورد

يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ عَجَلْ فَرَجِ آلَ مُحَمَّدٍ يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ اِحْفَظْ غَيْبَةَ مُحَمَّدٍ، يَا رَبِّ مُحَمَّدٍ اِنْتَقِمْ لِاِيْتَةِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ. (۱)

ه) مرحوم شیخ طوسی در کتاب «مختصر المصباح» در جایی که وظیفه‌های شب جمعه را ذکر می‌کند، صد بار این دعا را سفارش می‌کند:

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجَلْ فَرَجَهُمْ، وَأَهْلِكَ عَدُوَّهُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ.»^۲

۱۲- دعا و زمزمه عاشقانه

دعا بهترین وسیله ارتباط انسان با خدای خویش، ناشی از شناخت انسان از عجز خویش و اظهار گُرنش در برابر آفریدگار است.

انسان مؤمن امید خود را از غیر خدا قطع کرده و دست‌نیاز به سوی خدای بی‌نیاز دراز می‌کند و رفع مشکلات خویش

۱- همان، ص ۷.

۲- همان، ص ۳۱.

۳- صحیفه مهدیه، ص ۲۱۷، به نقل از بحار الانوار.

۴- بحار الانوار، ج ۹۴، ص ۴۱.